

LANGILLEEN «TARTEKOTASUNA»

Gure egunotan, oso entzuna da «partizipazioa» itza. Itz ori euskeraz «tartetokotasuna» esanago degu elkar aditzeko. Gaur arte, langilleak onenbesteko lan-saria jasotzen du nagusiaren gaindik, eta or bukatzen da bere lanagatik jasotzen duan jorrala. Nagusiak asko irabazi, gutxi irabazi ezazu langilleari ezere gelago eman berriak.

Baiza gaurko aldeak aldatzen ari dira bizira, ta langilleak bere zatia eskatzen diu nagusiarri, irabazietatik bereizta gordetzeko. Izan ere, lantegiak irabazi duona, bi iturritatik dator: nagusiak aurreratu duan diru-motiso edo kapitalistak bata; ta langilleak jarri duan lanetik beste. Biak sortu duten ezkerro, irabazi ori, bidezkoa litzake, bai nagusiak eta bai langilleak tarteko izatea irabazietan. Orra arrotu nai degu auzia.

Alde guzietan, gizarte-aurrerapenak, lege berriak sortu nai ditu gal oñtan. De Gaulle-ri ere, onialako ezkerre piztu zitzaion; baiza zorbait eskeintzeko ordua liritxi zitzaionen, kokoa asko jarri zitzaionkion surretan, eta azkenen ezer Itxurazko aldatzarik etzuan eskeini al izan langilleen «tartetokotasun» au legetan tarteko.

Ta or dego litaliua: edoñoin Gubernu agintzen jartzen dalarik, Frantziak bere egoera sendotzeko, berearko da «tartetokotasun» amez ori esetzeta. Ta amez De Gaulle-k esan badu, Frantzi-ko erriak berak artu bearko du, gogo ori aldatketa bidez asetzeta. Lantegiak oñtan duten jokabidea, beraz, alde guzietatik aldatzeko zorian arkitzen da.

«Jeune patron», (nagusi gaztea, esan nai du), kapitalista gazteen aldatzarria da. Guziok bezala, bere «tartetokotasun» orren kozak jota dator bere orritan. Orreka bada, bere aldetik «galdetziun» bat agin du Frantzi-ko lantegi batzuen artean gal oñtan. Oñtan oiek, gal orretan zorbait egiten asiak diranak ditugu. Baiza, orñtan kapitalistemoz geroztan baldin izan diran lantegi oietako erantzunak, oso eskasak izan dira. Ezpaldute benetako aldatzarrik egin, eta bere saloetan eskeintzen diguten guzia, alegin «bildurtiak» besterik ez dira izan.

Nagusi batzuek, ala ere, ba-dirudi geroko alde zorbait nabaitzen dutela. Oñtan dezu Compagnie Cinam poliki-poliki bere barruko ekin-tza batera aldatu nai duana. Sauramps, S. A. Montpellier-koak erabaki artzeko bere arduradun edo empleadur guziak billettera delizen ditu. Montlucon-gu S. A. Pritux-ek ere bere egituratu guziak mazitzeko, aurrez bere arduradun guzian liritzia jasotzen du...

Beste lantegietakoak ez dute esateko aldatzarrik asmatu. Egin duten guzia, lendik datozan kontu zaarrak luzatzea besterik ez da izan. Langilleak akzio batuzen jabe egitea, lantegiak sindikatu-batortzeko alintzat artzea, irabazietan langilleak nolabait kontuan artzea, ta abar eta abar... Gauza bat agertzen da elkarre auzetan guzian kezka bezela: langilleak inoia ere ez dute orñtan bezala ezjakitzaian irau nai. Oso berearkotzat jotzen dute orrogatik, berri jakitea, lantegiaren martxa berri jakitea: lantegiaren asmoen berri jakitea, lantegiaren irabaziak, galarak, aurrearko baturak eta beste lantegietan egin dituzan elkarretek, kontu auk dakin langilleak jakin nai ditu.

Au da, noski, gaurko alde lantegietan: langilleak jakitzaian jarri dituzatela best, lantegiaren goraberetan. Ez orain arte bezala, nagusi batzuek bakarrak negozioa oraman eta inoiz ezoren bererik ez ematea. Beraz, gaur arteko «aitzago» edo «paternalismoa», usteltzat jotzen da alde guzietan. Langilleak lantegiko arazoetan, ezta «makina» izan izan bear, beraz. Langilleak, pertsonak dira ta pertsona bezala beren nortasun mailan artuan izan bear dute.

Lantegiaren goraberetan ekitza demokratikoak benetan nai bada, langilleak erabaki guzietan parte artu bear du, ta noizna lantegiaren berri jakin bear du.

SOZIEDADEA «AIEK» DIRA...

UXOLA

Antzian, gizonak bere ogia jateko, aragia jateko, itz batean, biziko kulpante bakarra eguraldia izan, bere bero zakarrekien edo izakien, bere ekaitz edo eur-jasekin. In zatera, makil batez, eizera edo rantzera.

Egun, gizonak, eragozpen eta eski-ko arkitzen ditu bere bizimailan. Ernin, erriak kulturatu diranean, «aterrrik osatu diranean batzuen guzizta ta bestoen morrontza ezber-tintatu ditu. Egun, Injustizia, ezber-tintatuna, indarkaria, gorrotia, ta dir-ikusia inoiz ugarri barrutia dagoan zer edo zeri errua eman bear aten diogu. Egun, kulpante ori so-adea da. Auxe esango dituzo eta zuzen zaarrak eta gazteak, eskoladur-ak eta eskolatu-gabeak, gizonak eta makumeak. Inoren propaganda ez entzitzeko gal diran «jakintsuak», ta errota-aria irentsiako lutekan ez-kiñak.

Baifian lenago, leitza zuloetako gin-nengandik egunotarallo mundua izan, aurreatzen zatorrela altor-zen zan, ta gure aurretikako aten-urrian izateko gogo ere izaten in kompetentzi baten Itxurako zeri ait, gutxiago ez izatearren gu.

Gaur fenomeno bat gertatzen da. «nagoko «aiek» ez zluguten txarka» besterik utzi. Eta gaurko sozia-adeak oraindik txaritu egin duala, urtzen dute. Izurten duten antze-ki soziedadea «aiek» dira...

Aiek dituzten beraz, erri guziak ezur-oinharri batzuk jarri dituztela-ko soziedadean kapitalistak elkar-isan bat osatu dutelako; langilleak, izua ixilik onizat artzen dutelako; auziak, ezpatadantza bestetan ez-kiñtelako...

Guk ez degu ezertxoren erurrik. Iola ba? Ezpatadantzarako beartzen aldatuzelako ya-ye baltzara joaten auzituzte. Euskal liburuak eskeintzen dizkigutela, marxiismoatzen in-tinatzen diran liburuak erosten ditugu. Gure folkloro ta jokoak ez-

ditugu ikusten, aurreratuagoak dirala-ko «segidillak» eta futbola. Nialago degu segardotegietako umore ura baifio, melendunen angustia ta trixura. Guk, negar egiten degu arrotz baten nagibez, eta par eriritzen nagibezak. Guk, asko sufizitzen degu besteen zorritzaraz, baifian ez degu ezertxo ere egiten konpoinz-ko. Guk, kejatzen besterik ez daki-gu. Eta aurka egiten. Sozial-anako-retarako nai gaituztenean, folklorista utzi bihurtzen gera. Eta gure ezaugar-rien alderako lan egin dezagun ote-giten ditugenen, sozial-anakoretak bihurtzen gera bizar, kalabaza ta makillarekin. Gu ez bai gerá sozieda-dekoak, ez gaude beartuak; sozieda-dekoak «aiek» dira...

«Aiek», urrutikoak, ezezagunak egin bear dute egitekoa. Guk, ma-xiatu... Ori bai, zaarrak ekarri bai-ziguten soziedadea, zaarrak anka-zpiratu dizagun. Gu ez gera inoiz zaar izangol Bai, zera! Gu, zaartu? Gizaldi oñtanok azkaragoak gera-lako ameto eman diogu, ondo dator-kigulako, atzerrietako kapitalistek ogeitambost urte arterainokoak la-noan artzeko moda ori. Gu, ogeita-mabost urtetan planto egingo geral Ortiz aurrera egin genezake Hitler? Ek asmo zuena: kamaratara era-man.

Eta ziur ba-gaude ere berrogeita-mabost urteko batek zenbait lanetan gaztea bezin trebe edo trebe-gu dala, ez degu sinistuko izparrin-gietan anuntzio au ikusi artetik: «Berrogei urteko kapitalista batek, orain arte sei enpresetan jereñte izan dana, bere jereñtzak eta lra-beziazak zaar dalako legatzen ditu ogeitambost urteko gazte baten es-kuetan. Xetasun gelago nere atxean».

Baifian bada ezpada ez «beti gaz-te» izateko «pildora» oiek nunbait-ki sortzen dituzten, Saiatu muti-lik!

FONTES LINGUAE VASCONUM

Don Jose Esteban Uranga, "Principe de Viana" de-ritzian Naparru Diputazioiko kultura organismoaren lendakari jaunak bidalita daukat Fontes Linguae Vasconum studia et documenta errebistaren lenengo lu-meroa.

Arrigarrikko errebista. Bere latinizeko titulua onela aldatu genuke: Euskeria izkuntza iturrirane esturio ta dokumentuak.

Euskeria buruz orain arte agertutako errebistetan goi-goieneko mallan jarri bearreko errebista.

Naparrak errebista bistia jotzen diote euskerari orain-gu oñtan. Eskerrikasotz biotzez naparrari. Lan jatorra benetan. «Nork neurtu lesake errebista onen garranz-tzia?»

«Noraño iritxi leike Fontes Linguae Vasconum? Asterak gauza aundiak agintzen ditu.

Jakintsu errebista. Mundu guziko Unibersidadetan izkuntza-jakintsuak egarri biziz aztertuko duten erre-bista.

Baño gure artean ere, denak goi-malleko jakintsuak ez izanarren, izkuntza zale asko ta asko ditugu. Eskaldun guziak gure izkuntza maite baldin ba de-gu beintzat, denak gera linguistik, izkuntza-zaleak. Or-tura dijotaze gure afizioak.

Jakintsuenaz egi, oentzet ere errebista benetan bikaina, Naparruko "Principe de Viana"-k asera berria. Eskerrik Urmeneta jaunari, errebistaren atarian eskribitu dituan utzi biotzkorragatik.

Eskerrik Mitxelena jakintsu ospatsuari, Iratxe-ko dokumentu zarrenetan ainbeste ta ainbeste eusker-a

kutsu aztertu ta azaldu ditualako, Naparru Erreimuko dokumentu zar artian ez baita da posible ibiltzerik eus-ker-a jakin gabe. Euskerak argi berezia egiten diete dokumentu oieri.

Eskerrik baita ere Caro Baroja eta Garcia Bellido-ri. Biak jakintsu benetan apogarrak.

Batak, Caro Baroja-k, Naparruko Fueroetan euske-raren azterrak bilatzen saiatu da. Besteu beriz, Garcia Bellilo, Erromatarren gudari taldeetan ziran eus-kaldunen berriak ematen dizkigu. Etz ez ganera nola-naikoak. «Noraño iritxi ziran Erromatarrekin batean euskaldunak?»

Eskerrik aizenk "Principe de Viana"-ko lenda-kari jaun eta laguntzaile guziori. Gure Naparro mai-teen giro berri baten berebiziko agerkaia degu orain-gu errebista berria.

Euskal kondaira dokumentu zaarrenak euskeraren argi garbiakin astertzen asiak ditugu naparrak.

Beriz ere esango det: Alde guzietatik begiratzen zaiola «nork neurtu lesake onen garranz-tzia?»

Urmeneta jaunak errebistaren itzaurreen dion be-zela. Oraindik ere, Irutiek atetean gizon zaarrak ogiari ogia eta ardoari ardoa deitzen dituela.

Zabal bedi Fontes Linguae Vasconum mundu guzi-ko Unibersidadetan, bañan zabandu dedilla baita ere gu-re arteko ikastunetan ere.

Jose de Artea

BAKOITZAK BERE HILAK HOBIRATU BEHARRA

Nik ez dakit Urtaien jarraitzaile-lik beren hilak hobiratuko dituz-ten. Hori ez da nere kontua. Gaur-koz, badakit, epallaren 2-ko ZERU-KO ARGIA-n irakurrita, Urtaini Pa-ris-eralino jarraitzeko gauza diran euskal idazleak ere baditugula. Bai-na hau ere ez da nere kontua. Naiz uste izan R. Arregik bezala (ikus Z. A.-ren zenbaki bera, 313-garrena), Urtain Euskal-Herriaren oipioa dala, mundu honetan gauza triste asko aguantatu behar ditugunez, zama hau ere leporatuko dugu, gure hilak hobiraten ditubun artean.

Zoritzarrez, maiz, norperarenak etab esteenak hobiratu beharra to-katzen zaigu, horietz-lekurik arkitzen baldin badugu. Egia triste hau erre-alidadea dalako.

Mikel A. Intxaustik A. Mendiza-bali esanak, Euskaltzaindiaren egite-

koa kultura osoaren planteamendu-lik darama. Baina Euskaltzaindik hizkuntzarekikoa du bere bete be-harraz. Gainerakoa, guztiona da. Le-henago Eusko Ikaskuntza zaleoak zorbait nolabait petetzen zuena eta orain hutsunera eroria dagoena.

Kultura orokorra, ekipu lana da; bakoitzak bere espezialidadean ari-tuzta pete beharrekoa. Gu ez gera haserretako, ez da gutxiagorik ere, beste elkargo batzuek beste gal ba-tzuek beteko pailtuzke.

Gure hilak, hilburuko txiroa utzi zigutenez, hemen ari gera gure txi-rotasunean ahalegintxoak eginetz. Zorbait hobea nahiaogoko genuen, baina degoan dagoana itasoko arainik hobereña. Bitartean, kalte baino on gehiago egiten edo egin nahirik diardugu, noski. Egintza po-litikuak, hizkuntzatik aparte, ez da

gure egitekoa eta kultura planteam-endo orokorrak ez du beste bide-rik izanen. Hortarako zer hobe, ba-koitzak bere egin beharra bete bai-no? Elkarri laguntza eman behaeren elkar joka hasten bagera, ez ote du-gu heriotza bizkortuko? Ez dirgu hainbeste hilhobiratzeko kuraldarrik eta nahiaogoko bultzatzen alde bur-rukan egin, kolore guzietan burru-katu beharko gerala konbentziturik. Eta, burruka honetan, bakoitzak be-re egintza eskeintzea hobeago izan-zen du, besteori trabarik jarri gabe.

Nola ditakeo hilak hiziei beren nortasunaren izena ematea? Mikel A. Intxaustik gauza asko jakingo di-tu, besteak ere zorbait badakitela konturatzan ez bada ere. Biziko ba-da haurrentzat komediak egin beha-rra duela? Guk ere, biziko bagera, nagusientzat komediak egiten ditu-gu. Nahi ta nahi ez, bakoitzak to-katzen zaiona egin behar du mun-du honetan. Norper gogoa hori iz-a-nezaren.

Jardutzea da errezena, egiten ne-kezena.

Bere izena hila bezala zen euskal literaturarako, hila edo sortu gabea. «Unamuno» bigarren saria eta «Ago-ra» lehen saria, hala izango ote zi-tuan mahaburuko Euskaltzaindikoa izan ez bagina? Sariak inoiz izaten dira txarreen arteko hobetxoentz-tzat. Hau, ezin dut esan M. A. In-txausti gatik, baina bai bere baiolik guk arkitu ditugula. Baina, badirudi poeta haina pedante badala; beste-lia zuzendu beharko ditu bere esa-nok.

Gure kultura eragiltzan geheno-ri baino parte txarragoa tokatu ba-zailo, errus ez da gurea.

Baina, esan dituenekin, jakin be-za, ez digula ezer berri irakelti, ez ideia berriarik eman. Berak dion ho-ri oso aspaldikoa da. Kontu honetan, uste dut, berak izan duela apur-toria txarra; hau adieraz bai digu.

Gure egintza hemen eta orain da-nez, Urtainez oroituz gabe, hemen lana egitearen ekitza latzari ora-tzen digu —norbaitek gehiago ematen ez duen artean—, gure hilak geuk hobiratzearan ahale gabe, behar-rik beharturik. Orol, bidezkoa dela bakoitzak bere hilak hobira-tzea.

J. SAN MARTIN

BASARRI JAUNARI

Gizon: ZERUKO ARGIA-n irakurri det zuk liburueri buruz egindako idazlana. Erabat kezkatzen utzi nau.

"Liburuzale itxua danari errez joaten zaizkio egunaren orduak. Egan egiten dute... Errian bezela mendian, udaran bezela neguan... Lagunik onenak emango lizkiguten baño kontseju oieak ematen dizkigute liburua onak".

Besterik gabe, naiz ta zuk ez ala esan, naiz ta zuk lagunartea zer dan ondo jakin, iruditzen zait beste nolabateko lagunarte baten ere bila zabilzala.

Zergatik? Ez dakit. Nolako lagunarte berria? Ez dakit. "Ezagutzen det azken idazlea ta azken baserritarra naizela". Ori zuk ezagutuko dezue bear ba-da. Beste inork ez lukela esango zozatik; ala uste det.

"Nere jakin-egarri labur guziak oiek asetzen dituzte; nere mundualdia oiek gatzaten dute". Gauz oixek berak esan dituzue lenago beste nunbait-ten. Ez dezue oraingoxekoa jakin-egarri ta lagunurkotasunaren kezka au. Zuzretzat mundu guziak lagun bearko luke ta...

Ta azken idazlea ba-zera, nere izenik ez biltatu. Galdua nitzake. Ba-ñan barkatu: inoiz iruditu ba-zait, gaur iruditu zait zu benetako eskaldun ta benetako idazlea zerala.

Urte gutxi ditut bañan zure argia nabaitzeko ez da oso begi zorrotza bear.

Ez bai-zera bakarrik, gure Errian, ta negarrez idazten duten artean...

OTALORA

piensos

Biona

BI ALDIZ ONA

BIOTER'EK babestua

VELCIA, S. A.

Pentsugillio:

TUDELA'n: Apartado 41 Urrut. 820-812 ta 820-816

NANCLARES (Araba): Carretera General Vitoria-Miranda Km. 12-Urrut. 6

Zeruko Argia

Zuzendaria:

ANTONIO ITURRIA ASTIAZARAN

Naparroko-Kantauriko ta Ara-golko Kaputxiuok argitaratua (Carlos III, 22. Pamplona)

DONOSTIA'n:

Oquendo, 22: Telf. 59666

ARPIDE SARIA:

Urtetako 190 Pta.

Atzerrian 265 ..

Aldetz artu nai bada, galdatu.